

КООПЕРАЦІЯ ЯК НАПРЯМ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ РОЗВИТКУ ПІДПРИЄМНИЦТВА В ГАЛУЗІ БДЖІЛЬНИЦТВА

О. М. Яценко, к. е. н., доцент

Ю. С. Завадська, аспірант*

Житомирський національний агроекологічний університет

Обґрунтовано необхідність створення кооперативних підприємств в галузі бджільництва, що здатні стати каталізатором економічного та соціального розвитку основних виробників продукції бджільництва – ОСГ. Запропоновано створення кооперативів на локальному рівні та національного спеціалізованого кооперативу, що інтегруватиме виробничі, фінансові, консалтингові, інформаційні, інноваційні, інвестиційні функції.

Постановка проблеми. Сучасні світогосподарські зв'язки відзначаються поглибленням міжнародної інтеграції, що впливає на посилення конкуренції, комплементарність і взаємозалежність секторів національних економік. Поширення глобалізаційних тенденцій у всіх сферах світового господарства спричиняє одночасно позитивні і негативні наслідки, для останніх характерні поляризація і розшарування країн за рівнем їх економічного розвитку, зростання безробіття і бідності, що, у переважній більшості, стосується країн які розвиваються. В умовах соціально-орієнтованого вектора розвитку економіки України першочергового значення набуває ефективність функціонування господарюючих суб'єктів та забезпечення високої якості життя населення. Особливо гостро дана проблема відчувається в аграрному секторі економіки. З метою активізації підприємницької діяльності на селі, підвищення прибутковості функціонування

---

* Науковий керівник – к. е. н., доцент О.М. Яценко.

суб'єктів бджільництва, адаптації їх до умов ринкової економіки і жорсткої конкуренції, необхідний перехід на якісно новий рівень підприємництва, який стане підґрунтям для формування аграрного бізнесу. В цих умовах актуалізується і зростає роль кооперативного сектору економіки, здатного вирішити ряд соціо-еколого-економічних проблем. Ці положення викликають науковий інтерес і обумовлюють вибір напрямку дослідження.

Аналіз останніх досліджень. Теоретичні, методичні і прикладні проблеми сільськогосподарської кооперації знайшли відображення у працях вітчизняних науковців Ф. Горбоноса, В. Зіновчука, Л. Молдован, М. Маліка, М. Туган-Барановського, Г. Черевка та ін. Незважаючи на безумовну значущість проведених досліджень, представляють інтерес питання перспектив розвитку сільськогосподарських кооперативів у бджільництві, адже з одного боку, Україна входить у четвірку провідних виробників меду у світі за обсягом валового виробництва і за рівнем споживання цього продукту на душу населення, а з іншого, 97,5 % продукції бджільництва виробляється у приватному секторі.

Мета та методика дослідження. *Ціллю роботи* є обґрунтування теоретичних основ формування підприємницької діяльності на селі у галузі бджільництва України напрямом кооперації суб'єктів господарювання. *Об'єктом дослідження* є організаційно-економічний механізм формування і функціонування вітчизняного підприємництва за участю ОСГ. *Предметом дослідження* є теоретико-методологічні та науково-практичні положення щодо становлення та механізмів розвитку обслуговуючої кооперації на селі у галузі бджільництва України. *Методи дослідження.* У процесі дослідження використано загальні і спеціальні економічні методи: індукції і дедукції, абстракції, узагальнення, системного підходу до явищ, що вивчаються та ін. Для теоретичного обґрунтування проблем підприємництва у галузі бджільництва використаний абстрактно-логічний метод. *Емпіричною базою* стали експертні оцінки голів сільськогосподарських господарств.

Виклад основного матеріалу. Світовий досвід переконує, що факторів негативного впливу на рівень добробуту селян у перехідному до ринкової економіки періоді було б значно менше, якби у процесі реформування КСП державна політика була спрямована на підтримку малого та середнього бізнесу на селі, фермерської форми господарювання й розвитку кооперації селян [5, с. 67–72; 6, с. 52–55]. Нагальною потребою є докорінна зміна системи економічних відносин у сільському господарстві шляхом формування механізму захисту сільськогосподарських товаровиробників економічними методами: залучення до вертикальної інтеграції, створення власних комерційних

організацій, користування перевагами великомасштабного агробізнесу і здійснення ефективного контролю за власним бізнесом без відриву від основної функції – виробництва сільськогосподарської продукції [2].

Україна за валовим виробництвом меду, яке у середньому становить 75 тис. т, відповідно до статистичних даних FAO, вже декілька років займає 4 місце у світі та перше в Європі, так із 1,5 млн. т світового виробництва меду на долю України припадає 5%. Тобто, помітною статтею експортної номенклатури аграрного сектора України потенційно може стати продукція галузі бджільництва, проте лише 4,3% вітчизняного меду експортується на міжнародний ринок, що свідчить про ряд проблем. Вітчизняні виробники відзначають неефективну систему збуту продукції й недостатню кількість каналів реалізації продукції. Говорити про комерційну складову виробництва продукції одноосібними господарствами дозволяє той факт, що абсолютна більшість з них займається її продажем [7]. Серед власників ОСГ 58% не бажають долучатися до вертикальних чи горизонтальних інтеграційних процесів і лише 13% упевнені у її доцільності, а 29% важко однозначно відповісти. Це пояснюється низьким рівнем обізнаності про особливості і специфіку інтеграції, у першу чергу – кооперації.

З метою активізації підприємницької діяльності на селі, підвищення прибутковості функціонування суб'єктів бджільництва, адаптації їх до умов ринкової економіки і жорсткої конкуренції необхідний перехід на якісно новий рівень підприємництва, який стане підґрунтям для формування аграрного бізнесу як відносно нової інституціональної складової економіки України. В умовах ринкової економіки одним із перспективних напрямів є об'єднання сільськогосподарських товаровиробників на кооперативних засадах, що передбачає об'єднання виробників на добровільній основі із метою задоволення власних потреб на неприбутковій основі. Об'єднання ОСГ на кооперативних засадах буде вигідним для всіх учасників у економічному і соціальному контекстах, у першому випадку дозволить зменшити значну частину витрат, збільшити прибутковість діяльності, підвищити рівень інформаційного забезпечення, оптимізувати структуру виробництва, сформувати певні стійкі конкурентні переваги, розширити канали реалізації продукції відповідно до ринкових вимог. Соціальний аспект буде проявлятися у більшій самозайнятості населення та створенні додаткових робочих місць, що у певній мірі позначатиметься на зниженні рівня безробіття на сільських територіях.

Однією з основних проблем в умовах пост-фінансової кризи є пошук фінансів для розвитку нових форм господарювання та

створення власних фінансових фондів на кооперативній основі. У цьому аспекті перспективним слід вважати створення обслуговуючого кооперативу із метою формування спільних фінансових джерел та їх раціонального використання для діагностики кон'юнктури ринку, визначення споживчих вподобань і мотивацій стосовно якості й умов реалізації продукції бджільництва, пошуку надійних каналів реалізації основної та побічної продукції, розвитку власної мережі збуту через спеціалізовані магазини тощо.

Мотиваційною основою розвитку кооперації для сільськогосподарських товаровиробників має стати отримання синергетичного ефекту групових дій, зокрема: протистояння непродуктивному (спекулятивному) посередництву, участь у прибутках на всіх етапах просування виробленої ними продукції, отримання послуг за мінімальними цінами, доступ до ринків і економія трансакційних витрат, переваги великомасштабного бізнесу, використання нової (продуктивної, а отже – дорогої) техніки та інноваційних технологій, залучення професійного менеджменту, розподіл ризику та координація дій [1]. В нинішніх складних соціально-економічних умовах господарства населення виконують вагомую функцію: постачання на ринок аграрної продукції, забезпечуючи тим самим власний саморозвиток і/або виживання. Самозайнятість у сільській місцевості повинна базуватися на відповідному рівні прибутковості та спиратися при цьому на розвинене інституційне середовище.

Отже, доцільність створення кооперативних підприємств у галузі бджільництва беззаперечна, особливо в умовах протистояння негативним проявам глобалізації, коли все більш відчутною стає експансія імпортерів агропродовольчих товарів в цілому, і бджільництва зокрема. Створення кооперативів не повинно обмежитись лише локальним рівнем, доцільно створити національний спеціалізований кооператив, що інтегруватиме виробничі, фінансові, консалтингові, інформаційні, інноваційні та інвестиційні функції. Підтвердженням є такі потужні кооперативи або кооперативні групи, що на міжнародному рівні конкурують із ТНК, це «*TINE BA*» (Норвегія), «*Credit Agricole Group*» (Франція), «*National Agricultural Cooperative Federation*» (Корея), «*China National Agricultural Means of Production Group Corporation*» (Китай), «*Coop Norden*» (Швеція) та ін. Необхідною також є державна підтримка у вигляді створення сприятливого інституційного середовища для сільськогосподарських кооперативів.

Висновки. Одним із каталізаторів економічного росту України повинен стати ефективний розвиток агробізнесу на ринку продукції бджільництва. Це забезпечить не лише підвищення конкурентоспро-

можності й результативності ведення господарства, розширення самозайнятості населення, що проживає на сільських територіях, появу нових видів послуг, наповнення ринку якісною продукцією бджільництва, розвиток суміжних галузей сільського господарства, таких як рослинництво й тваринництво, розвиток харчовий, фармацевтичної, парфумерної промисловостей, але й забезпечить одержання ряду мікро- і макроекономічних ефектів, зокрема збільшення питомої ваги бджільництва в структурі ВВП, використання досягнень НТП, розвиток інформаційних технологій, структурування галузі. В умовах глобалізації, аграрний бізнес є основним структурним елементом ринкової економіки, що сприяє формуванню ринкової інфраструктури й поглибленню інтеграційних процесів.

Список використаних джерел

1. Зіновчук В. В. Економічна природа псевдокооперативів та небезпека їх поширення в аграрному секторі України / В. В. Зіновчук [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ukrcoop-journal.com.ua>.
2. Зіновчук В. В. Організаційні основи сільськогосподарського кооперативу // В. В. Зіновчук. – К.: Логос, 2001. – 380 с.
3. Сосунова И. А. Методология и методика социально-экологических исследований / И. А. Сосунова. – М.: Паус, 1999. – 264 с.
4. Тарасенко В. Социология потребления: методологические проблемы / В. Тарасенко. – К.: Наукова думка, 1993. – 156 с.
5. Юрчишин В. В. Господарства населення: проблеми майбутнього / В. В. Юрчишин // Економіка України. – 2003. – № 9. – С. 67–72.
6. Ярковий А. О. Шляхи подолання бідності сільського населення / А. О. Ярковий, Н. В. Морозюк // Економіка АПК. – 2010. – № 9. – С. 52–55.
7. Яценко О. Н. Роль интегрированных структур в развитии малого агробизнеса (на примере пчеловодства) / О. Н. Яценко // Рыночная интеграция в агропродовольственном секторе: тенденции, проблемы, государственное регулирование. – М.: ВИАПИ им. А.А. Никонова, «Энциклопедия российских деревень», 2010. – С. 407–409.
8. Dunlap R. E. Environmental Sociology / R.E. Dunlap, E.A. Rosa // Borgotta E.F. Montgomery J.V., (eds.) Encyclopedia of Sociology. – New York., 2000. – Vol.2. – P.800-813.
9. Panina N., Golovakha E. Tendencies in the Development of Ukrainian Society. Sociological Indicators. – Kiev: Institute of Sociology, 2001. – 350 p.